

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

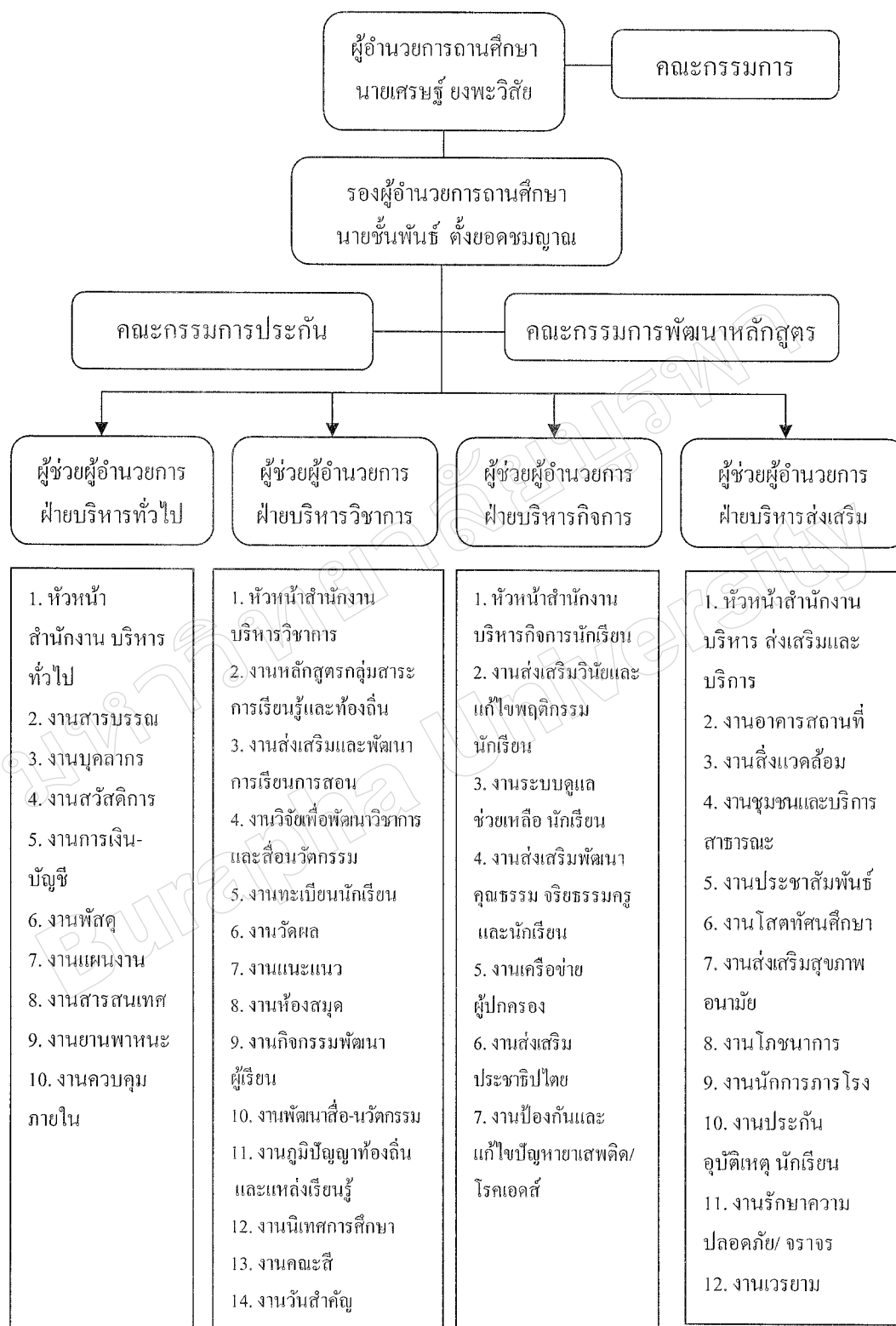
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมจรรยาบรรณของนักเรียน โรงเรียนปากช่องพิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนปากช่องพิทยาคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพทั่วไปของโรงเรียนปากช่องพิทยาคม

โรงเรียนปากช่องพิทยาคม สถานที่ตั้ง เลขที่ 333 หมู่ 1 ถนนปากช่อง-ลำสมพุง บ้านป่าไผ่ ตำบลจันทึก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รหัสไปรษณีย์ 30130 โทรศัพท์ 0-4424-9530 โทรสาร 0-4424-9530 โดยมี นายเศรษฐ์ ขงพะวิสัย เป็นผู้บริหารสถานศึกษา คนปัจจุบัน (ปีการศึกษา 2556)

โรงเรียนปากช่องพิทยาคม ได้ถ่ายโอนมาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2550 จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบันมีข้าราชการครู จำนวน 30 คน พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 2 คน พนักงานจ้างทั่วไป จำนวน 1 คน และอัตราจ้าง จำนวน 1 คน และนักเรียน จำนวน 475 คน (โรงเรียนปากช่องพิทยาคม, 2556) โดยมีการจัดโครงสร้างการบริหารโรงเรียนปากช่องพิทยาคม ตามภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนปากช่องพิทยาคม

การบริหารโรงเรียนปากช่องพิทยาคม

โรงเรียนปากช่องพิทยาคม มีวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งสร้าง
 คุณภาพผู้สังคม โดยมีพันธกิจ (Mission) ดังนี้

1. ประสานความร่วมมือกับชุมชนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้เรียนอย่างเสมอภาค
 และทั่วถึงมีมาตรฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง
 ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข
2. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควบคู่กับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ สามารถพัฒนาความคิด ชีวิต และชุมชน ได้อย่างยั่งยืน
3. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน
 เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ร่วมฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมสนับสนุน ร่วมกันพัฒนาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นจากผู้เรียน
 ชุมชน เพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนปลอดขยะ และชุมชนปลอดขยะ

เป้าประสงค์ (Goals)

1. โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น ร่วมกัน
 พัฒนาและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้เรียนอย่างเสมอภาคและทั่วถึง จัดหลักสูตรสถานศึกษา
 ที่มีมาตรฐาน ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มุ่งพัฒนาผู้เรียนเต็มตาม
 ศักยภาพของแต่ละบุคคล มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีทักษะในการประกอบอาชีพ ส่งเสริม
 คุณธรรม จริยธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง ดำรงตน
 อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข
2. โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควบคู่
 กับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ สามารถพัฒนาความคิด ชีวิต
 และชุมชน ได้อย่างยั่งยืน มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี ห่างไกลยาเสพติด ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา
 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีมาตรฐานวิชาชีพ มีวิทยฐานะที่สูงขึ้น มีระบบนิเทศ ติดตามผล
 เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน โดยมีหลักสูตรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีความรู้ความสามารถ
 เต็มตามศักยภาพผู้เรียนเป็นเลิศทางวิชาการ พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนครู นักเรียน และบุคลากร
 ทางการศึกษามีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารทางการศึกษา เพื่อนำมาใช้
 ในการบริหารจัดการอย่างถูกต้อง สะดวก รวดเร็วสามารถตรวจสอบได้ เพิ่มประสิทธิภาพการ
 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อบริการชุมชน ส่งเสริมการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 โดยยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น ร่วมกัน พัฒนา และจัดหลักสูตรท้องถิ่น จัดแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่าง วัด บ้าน โรงเรียน เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ร่วมฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง

4. โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น ร่วมกัน พัฒนา และจัดหลักสูตรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์การคัดแยกขยะและการกำจัดขยะ ส่งเสริมสนับสนุนจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการพัฒนา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเน้นจากผู้เรียนสู่ชุมชน เพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนปลอดขยะ และชุมชน ปลอดขยะ

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

ความหมายของคุณธรรม และจริยธรรม

คุณธรรม คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม ซึ่งรวมสรุปไว้คือ สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชิน ในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกลงในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นคน ไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มาก ด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

จริยธรรม แยกออกเป็น จริย + ธรรม ซึ่งคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิจยา ที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายประการ เช่น คุณความดี หลักคำสอนของ ศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงมีความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”

จริยธรรม เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ มีที่มาจากบทบัญญัติหรือคำสั่งสอนของศาสนา หรือ ใครก็ได้ที่เป็นผู้มีจริยธรรม และได้รับความเคารพนับถือมาแล้ว (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2555, หน้า 1)

ลักษณะของผู้มีจริยธรรม ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ดังนี้ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555, หน้า 1)

1. เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว
2. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา

3. เป็นผู้ที่มีสติปัญญา รู้ลึกด้วยอยู่เสมอ ไม่ประมาท
 4. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อความมั่นคง
 5. เป็นผู้ที่มีรัฐสามารถอาศัยเป็นแกนหรือฐานให้กับสังคม สำหรับการพัฒนาใด ๆ ได้
- ความรู้คู่คุณธรรม**

สถานศึกษาในปัจจุบัน จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ ควรปลูกฝังรากฐานอันดีงามของจิตใจ ช่วยเสริมคุณค่าให้นักเรียนเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของชาติต่อไป ในการนี้ สถานศึกษาควรเพิ่มพูนความรู้ด้านคุณธรรม รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนนำไปประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้ซึ่งรู้จักยึดหลักคุณธรรม และจริยธรรมนำชีวิต พร้อมอุทิศตนเพื่อประเทศชาติ ช่วยกันพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพซึ่งจะเป็นการช่วยนำพาประเทศชาติบ้านเมืองให้ก้าวไปข้างหน้าด้วยความเจริญอย่างมั่นคงสืบไป ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบัน ในสังคมมีความน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือ คนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ก็คือ การทุจริต คอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การแสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ ระดับประถมศึกษา จนถึง อุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกายล่อแหลม ที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรม ทางเพศ ของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักเรียน นักศึกษา หรือนักเรียน นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา หรือการทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้ เป็นต้น (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555, หน้า 1-2)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าว ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้าน คุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวย ไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีรายงานผลการสำรวจของผู้ที่ถูกให้ออกจากงาน เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของตัวพนักงานเอง พบว่า 17% ถูกให้ออกจากงาน เพราะขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ 83% ถูกออกจากงานเพราะปัญหาเรื่อง ความประพฤติ และบุคลิกภาพ ดังนั้นการปลูกฝัง ทางด้านคุณธรรม จริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่จะต้องปลูกฝังให้กับผู้เรียน ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน คุณธรรมเป็นสภาวะที่อยากให้เราทำ อะไรที่เป็นคุณ ศีลธรรมเป็นสภาวะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิด หรือบอกไม่ให้คนอื่นทำ ทั้งคุณธรรมและศีลธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเรา ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร

คือ เป็นตัวกำหนดจริยธรรม จริยธรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลมาจากศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และกฎหมาย (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555, หน้า 2-3)

เชวง เตชะโกศยะ (2554) ได้ให้แนวคิดในเรื่องการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชน เอาไว้ว่า คนเราถ้าไม่มีความรู้สึกรู้ผิดชอบต่อพ่อแม่ ต่องาน ต่อแผ่นดิน และสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อเขาจะสอนเท่าใดก็คงไม่มีประโยชน์ เพราะเขาจะเกิดความสำนึกในหน้าที่ ในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้ชีวิตของเขาเอง เขาก็ไม่รับผิดชอบเสียแล้ว เขาจะไปรับผิดชอบต่อหน้าที่ของเขาที่ต้องทำความดีและให้ความดีแก่สังคมที่ได้รับประโยชน์ ได้อย่างไร ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นตัวผลที่จะต้องสร้างด้วยเหตุ คือ ให้ความรู้ความเข้าใจ แก่เขาเป็นอย่างคืบคลาน และมิใช่ผู้ใหญที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็น ต้องมีครู 3 สถานะ เป็นต้นเหตุ คือ ครูที่บ้าน ครูที่โรงเรียน/สถานศึกษา และครูที่เป็นคำสอน ในศาสนา เพราะบุคคล 3 จำพวกนี้ ซึ่งหมายถึง บุพการี ครู และผู้แทนทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ เท่านั้น ที่อยากเห็นบุคคลอื่นได้ดี ถ้าขาดเหตุ หรือ เหตุไม่ครบถ้วน ผลคือ คุณธรรมและจริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือไม่สมบูรณ์นั่นเอง เรามักจะเอาผลกลับมาเป็นเหตุ คือ เอาจริยธรรม หรือ ศีลธรรมไปสอนเขาโดยตรง จริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมอื่น ๆ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือมีขึ้น ได้น้อยเต็มที

การวางแผนการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ในการวางแผนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน มีดังนี้ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555, หน้า 5)

1. การสอนโดยตรงในรายวิชา
2. การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการไว้ในการเรียนการสอน
3. การสนับสนุนส่งเสริมงานด้านกิจการนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
4. ผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา
5. การให้รางวัลและการยกย่อง ชมเชย นักศึกษาที่ทำความดี กระทำตนเป็นประโยชน์

แก่สังคม

แนวทางในการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน

ในการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน มีดังนี้ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555, หน้า 5-6)

1. ผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันกำหนด คุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ และควรได้รับการ ปลูกฝัง หรือแก้ไข โดยเร่งด่วน โดยอาจกำหนดเป็นบทบัญญัติ เช่น ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

2. วางแผนร่วมกับผู้เรียนในการกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม
ว่าจะพิจารณาจากสิ่งใดบ้างในการประเมิน (ตัวบ่งชี้) และให้น้ำหนักความสำคัญอย่างเป็นรูปธรรม

3. กำหนด/เลือก เครื่องมือและวิธีการ เพื่อใช้ในการประเมิน คุณธรรม จริยธรรม
ของผู้เรียน เช่น การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน แบบบันทึกผลการสังเกต การประเมินตนเอง
ของผู้เรียน การประเมินโดยเพื่อน การประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นตัวอย่างของการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ ผู้เรียน แต่สิ่งที่ต้อง
คำนึงอีกประการหนึ่ง คือ ความถี่ในการปฏิบัติ ตามหลักจิตวิทยาของมนุษย์ ต้องมีการเรียนรู้
โดยการตอกย้ำหลายครั้ง อย่างไรก็ดีตามในยุคปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษามีมากมาย
การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องดำเนินการ ควบคู่กันไปกับการพัฒนา
ในส่วนอื่น ๆ ครู-อาจารย์ จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมาก นอกเหนือจาก บิดา มารดา ญาติพี่น้องและ
สถานะแวดล้อมอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งในเรื่องนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) ได้กล่าวถึง
บทบาทของครู-อาจารย์ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันเอาไว้ว่า ครู-อาจารย์
จะต้องทำหน้าที่เป็นหลักสำคัญ ให้กับผู้เรียน 2 อย่าง คือ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2555, หน้า 6-7)

1. ชี้นำชีวิตที่ดีงามแก่ผู้เรียน

2. ปลูกความเป็นนักเรียนให้ดีขึ้น ให้เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

ดังนั้น ครู-อาจารย์ ในสถานศึกษา คงไม่อาจปฏิเสธภาระหน้าที่สำคัญในด้านการปลูกฝัง
คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักศึกษา นอกเหนือจากงานด้านการเรียนการสอนเชิงวิชาการ

คุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญในการกำหนด คุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานเพื่อ
เป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ตามเหตุการณ์และปัญหาในท้องถิ่นของตน
สำหรับเด็กและเยาวชนทุกคนขอให้ไปคิดทบทวน ประพฤติ ปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพื่อให้เกิดผลดี
ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ โดยได้กำหนดคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานไว้ 8
ประการ ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2554, หน้า 2-4)

1. **ขยัน** ความหมาย คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง
สม่ำเสมอ อดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา
แก้ปัญหา จนเกิดผลงานสำเร็จตามความมุ่งหมาย

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีความขยัน คือ ผู้ที่ตั้งใจทำอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่อง
ที่ถูกที่ควร ผู้ที่เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจ
ทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2. **ประหยัด** ความหมาย คือการรู้จักเก็บออมเงินใช้ทรัพย์สินสิ่งของแต่พอควร พอประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีความประหยัด คือผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

3. **ซื่อสัตย์** ความหมาย คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรูสึกลำเอียงหรืออคติ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง และ ปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

4. **มีวินัย** ความหมาย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ขอบบังคับและข้อปฏิบัติซึ่งมีทั้ง วินัยในตนเอง และวินัยต่อสังคม

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีวินัย คือผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของ สถานศึกษา/ สถาบัน/ องค์กร/ สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ เช่น การแต่งกายที่ถูกต้องตามระเบียบ เข้าแถวรับบริการ ตามลำดับ

5. **สุภาพ** ความหมาย คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและ กาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมี ความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6. **สะอาด** ความหมาย คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจและสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีความสะอาด คือผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

7. **สามัคคี** ความหมาย คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสามัคคี

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8. มีน้ำใจ ความหมาย การมีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ในความสนใจ ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน ทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

จิตสำนึก หรือการรับรู้

เมื่อจิตสำนึกได้รับสัญญาณที่ผ่านการตีความออกมาแล้ว ความเข้าใจจึงเกิดขึ้นและเพื่อให้จิตสำนึกทำงานได้ดี ต้องฝึกให้จิตสำนึกอยู่นิ่งไม่ฟุ้งซ่าน ถ้าเราคิดมากหรือจิตใจกระโดด โดดเด้นจะทำให้เราขาดสติในการรับรู้ ต้องฝึกให้สติอยู่กับตัว เด็กสมาธิสั้นก็จะทำให้การรับรู้ไม่ดี ความเข้าใจก็จะมีปัญหาการที่จะให้จิตสำนึกทำงานได้ดีจึงต้องฝึกให้จิตสำนึกมีสมาธิ เนื่องจากจิตสำนึกรับข้อมูลที่มาจากอดีต (จิตใต้สำนึก) ดังนั้นจึงมีสิ่งที่ไม่ถูกต้องปนเข้ามากับปัจจุบัน ซึ่งอาจทำให้เกิดอารมณ์กิเลส เราจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกจิตสำนึกให้มีวิจารณญาณ วิธีการใช้วิจารณญาณก็คือสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดก่อนที่จะทำ เมื่อมีความคิดเข้ามาในจิตสำนึก ให้ตั้งคำถาม 2 คำถาม คำถามแรกคือ “ดีสำหรับเราไหม” ถ้าคำตอบคือ “ดี” ก็ให้ตั้งคำถามที่ 2 คือ “ดีสำหรับทุกคนไหม” และถ้าคำตอบคือ ดีสำหรับทุกคนก็นำความคิดที่รับเข้ามานำไปปฏิบัติได้ แต่ถ้าตอบว่าไม่ดีก็ให้ปฏิเสธความคิดนั้น อย่าได้เอาไปใช้

การเปลี่ยนนิสัยของผู้เรียน

เราสามารถเปลี่ยนนิสัยของเด็กได้ในระยะเวลาสั้น ๆ (1-3 เดือน) โดยใช้จิตใต้สำนึกของเรา เมื่อเราคิดอะไรก็ตามในจิตสำนึกของเรา เราก็จะนำเอาข้อมูลนั้นไปบันทึกในจิตใต้สำนึกโดยอัตโนมัติ ซึ่งจะกลายเป็นแรงเสริมในการเปลี่ยนพฤติกรรมของเรา นักจิตวิทยาได้พูดถึงคิดอย่างใดเราก็เป็นอย่างนั้น สิ่งที่เราบันทึกไว้ในจิตใต้สำนึกก็จะถูกนำเอาไปใช้ในการตีความข้อมูลใหม่ ๆ ที่เข้ามา เมื่อเราคิดอย่างนั้นบ่อยเข้าก็จะกลายเป็นการใส่โปรแกรมใหม่ในตัวของเรา และพฤติกรรมของเราก็จะเปลี่ยน ซึ่งเหมือนกับเครื่องคอมพิวเตอร์ เราต้องการให้คอมพิวเตอร์

ทำงานอย่างไร เราก็ต้องบันทึกโปรแกรมใหม่ในความทรงจำของมัน ถ้าเราฝึกตนเองให้คิดดี พูดดี ทำดีตลอดเวลา เราก็จะกลายเป็นคนดีโดยอัตโนมัติ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2, 2554, หน้า 5)

แก่นการเรียนรู้

แก่นการเรียนรู้ คือ “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” 6 ขั้นตอนในการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2, 2554, หน้า 6-10)

ขั้นตอนที่ 1 การพิจารณาเลือกหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหา

1. อาศัยภาวะการตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาด้วยสติปัญญา
2. ภาวะที่มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งดีงามอะไรบางอย่าง
3. เกิดจากการชี้แนะ ชักชวนจากครูที่ปรึกษา หรือบุคคลภายนอกมากระตุ้นให้คิด ข้อคิด ความดี หรือ ประเด็นที่เลือกมาพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมนั้น มีที่มา

2 ลักษณะ คือ

1. ปัญหาที่อยากแก้
2. สิ่งดีที่อยากทำ

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

1. สมาชิกเห็นด้วยและตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาหรือหัวเรื่อง
2. ได้รับความเห็นชอบจากครูที่ปรึกษา
3. การระดมความคิดวางแผนการทำงานในเบื้องต้น
4. วิเคราะห์สภาพปัญหา หาสาเหตุของปัญหา และปัจจัยต่าง ๆ
5. วางเป้าหมายการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม
6. หาวิธีการแก้ปัญหา/ การทำงาน
7. ประมวลสิ่งที่วิเคราะห์และวางแผน จัดทำเป็นผังมโนทัศน์
8. หาข้อมูล รวบรวมความรู้เพิ่มเติม
9. ประสานความร่วมมือจากบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ
10. รวบรวมสิ่งที่ได้ทั้งหมดมาคิดวางแผนทำการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมต่อไป

ข้อคิด

1. ปัญหา หรือประเด็นเริ่มต้นทำการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คืออะไร
2. ปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากอะไร
3. เป้าหมายของการแก้ปัญหา คืออะไร
4. เป้าหมายเชิงปริมาณ เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสิ่งของอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร

5. ขอบเขต-ระยะเวลา-พื้นที่การทำงานเท่าใด ในเชิงคุณภาพ ต้องการให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างไรบ้าง ทำอะไรได้ดีเพียงใด เกิดการพัฒนาจิตใจ หรือพัฒนาปัญญาอย่างไรบ้าง หรือเกิดสิ่งของ/ สภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์อย่างไรบ้าง ทางแก้ หรือวิธีการดำเนินงาน มีแผนงานอย่างไรบ้าง โดยในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนั้น มีการใช้หลักธรรมและแนวพระราชดำริ อะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำร่าง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

เป็นการวางแผนในรายละเอียดและภาพรวมของงานทั้งหมด เรียบเรียงจัดทำเป็นเอกสารร่างแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามหัวข้อที่กำหนด โดยการกำหนดรายชื่อผู้รับผิดชอบผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน โดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ (ไม่ควรเกิน 5 ข้อ) สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ สาระสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ เป้าหมายและทางแก้ รวมถึงหลักการและหลักธรรม วิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ควรแบ่งออกเป็น 2 ระยะ

1. ระยะที่ 1 บุคคล-ทดลอง อาจะกำหนดระยะเวลาเพียง 3 เดือน
2. ระยะที่ 2 ต่อย-ขยายผล อาจะกำหนดระยะเวลา 3-6 เดือน

ขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมาปฏิบัติจริง ไปตามลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน มีทั้งส่วนที่เป็นการทำงานในระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และงานที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับเพื่อนนักเรียนหรือบุคคลอื่นตลอดถึงการจัดกิจกรรมรณรงค์ขยายการมีส่วนร่วมออกไปสู่ชุมชน การทำงานมีทั้งที่เป็นไปตามที่คาดการณ์และระบุไว้ในโครงการ และอาจต้องปรับปรุงหรือเกิดอุปสรรค ข้อขัดแย้งที่นำมาซึ่งความอ่อนล้า เหนื่อยหน่ายท้อแท้ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแบบฝึกหัดสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของตนเองและทุกคนที่เกี่ยวข้อง พึงระลึกไว้เสมอว่า เราทำแล้วคุณธรรม จริยธรรมความดีต้องเพิ่มขึ้น และควรมีความสุขจากการทำความดีนั้น

ข้อคิด

ระยะเวลาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจริงนั้น ควรลงแรงด้วยความมุ่งมั่น ทุ่มเทอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรน้อยกว่า 2 เดือน

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปประเมินผลและเขียนรายงานในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมจากการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 4 ให้กลุ่มเยาวชนร่วมกันประเมินและสรุปผลการดำเนินงานทั้ง 2 ระยะ เพื่อนำมาจัดทำเป็นเอกสาร

ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

การนำเสนอการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ถือเป็นทักษะที่สำคัญของผู้รับผิดชอบโครงการ ทุกคนที่จะต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ทำการสื่อสารและถ่ายทอดความดีงามจากโครงการของตนเองออกสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นและสาธารณะ

ข้อคิด

นักเรียนต้องฝึกนำเสนอการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมหน้าชั้นเรียน/ ในหลากหลายสถานการณ์ หลากหลายเงื่อนไขเวลา เช่น นำเสนอ 7 นาที บนเวที นำเสนอ 3 นาที ที่หน้าบอร์ด นำเสนอ 3 ประโยค ที่หน้าบอร์ดแต่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ไว เป็นต้น

กระบวนการต้นพระราชทาน “เรียนความรู้ ทำการงาน และทำความดี”

นักเรียน นอกจากจะต้องเรียนความรู้แล้วยังต้องหัดทำการงานและทำความดีด้วย เพราะการทำงานจะช่วยให้มีความสามารถ มีความขยันอดทนพึ่งตนเองได้ และการทำดีนั้นจะช่วยให้มีความสุขความเจริญ ทั้งป้องกันตนไว้ไม่ให้ตกต่ำ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายะลา เขต 2, 2554, หน้า 10)

กิจกรรมบ้าน วัด หรือมัสยิด โรงเรียน

กิจกรรมบ้าน วัด หรือมัสยิด โรงเรียน เป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียน เป็นการสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรศาสนา เพื่อสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามตามวิถีของชุมชนและศาสนาที่นับถือ เสริมสร้างให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล รู้จักพึ่งพาตนเอง ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง มีภูมิคุ้มกันในตัว รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้เท่าทันเทคโนโลยี และยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต กิจกรรมบ้าน วัด โรงเรียน นอกจากเปิดโอกาสให้ทางบ้านหรือผู้ปกครอง และผู้นำทางศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอบรม ชักจูงให้นักเรียนเป็นคนดีแล้ว กิจกรรมนี้มุ่งฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีน้ำใจ มีจิตอาสาช่วยเหลือส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ไม่มีเงื่อนไข ไม่เห็นแก่ความยากลำบาก รู้จักการเสียสละและแบ่งปัน อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข โดยกิจกรรมที่ควรจัดทำหรือดำเนินการ มีดังนี้ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2554, หน้า 11-12)

1. การจัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม
2. การไปวัดในวันธรรมสวนะ (พุทธ) หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนาอื่น ๆ

นอกจากการจัดกิจกรรมที่ให้ทางบ้านและองค์กรศาสนามีส่วนร่วมอบรม ชักจูงให้นักเรียนเป็นคนดี สืบสานวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ยังมีกิจกรรมในครอบครัวที่โรงเรียนต้องประสาน และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองได้ช่วยกันปลูกฝังพฤติกรรมดี ๆ ให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติทุกวัน

จนกลายเป็นนิสัย ได้แก่ การตื่นนอนตอนเช้า ควรตื่นประมาณ 6 นาฬิกา จัดเก็บเครื่องนอน เช่น พับผ้าห่ม ให้เรียบร้อย ล้างหน้า/ อาบน้ำ ทำความสะอาดร่างกาย สวดมนต์ก่อนนอน ในการจัดกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ควรมีการติดตามผลและแจ้งให้ผู้ปกครองได้รับทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ปัญหาหรือส่งเสริมในส่วนที่ดีของนักเรียน นำไปสู่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และจะได้มีเยาวชนคนดีของสังคมในอนาคต

กิจกรรมจิตอาสาชุมชน

จิตอาสา คือ ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อแผ่แผ่ให้กับส่วนรวม อีกทั้งยังช่วยลด “อัตรากา” หรือความเป็นตัว เป็นตน ของตนเองลงได้บ้าง

จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งที่เป็นสาธารณะ ที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด ทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการบำรุงรักษาร่วมกัน รวมถึงการมีคุณธรรม จริยธรรมจริยธรรม มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันอื่น และการกระทำที่ไม่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ ตลอดจนการทำประโยชน์เพื่อสังคม ลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมเป็นสุข เช่น การดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ เตาไฟฟ้า สวนสาธารณะ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง ถนนชายหาด การรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน ซึ่งอาจแสดงออกด้วยการมีส่วนร่วมทางความคิด การลงมือกระทำ การคัดค้านสิ่งที่ไม่ถูกต้องในสังคม ตลอดจนการร่วมมือกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือเพื่อแก้ปัญหาโดยที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวม จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกใน 3 องค์ประกอบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2554, หน้า 11-12)

องค์ประกอบที่ 1 คือการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจากการดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ในวินัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

ตามกรอบกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น เป็นลักษณะของการปลูกฝังจิตสำนึกฝึกปฏิบัติจริง ปฏิบัติซ้ำ ๆ กระทำทุกวันสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดเป็นนิสัย ติดตัวไปตลอดชีวิต การประเมินจึงต้องพิจารณาและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยครูต้องสังเกตบ่อย ๆ ไม่มีอคติ ต้องอาศัยเวลาอย่างน้อย 2 เดือน จึงจะสรุปได้ว่า กิจกรรมเหล่านั้นสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างของนักเรียนได้หรือไม่ การกำหนดระดับคุณภาพของพฤติกรรมไม่จำเป็นต้องยึดเนื้อหาของกิจกรรม แต่เน้นที่การปฏิบัติที่แสดงออกมาด้วยความเต็มใจ คล่องแคล่ว ไม่เสแสร้ง เช่น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2554, หน้า 14-15)

ระดับคุณภาพ 1 ไม่ปฏิบัติ ต้องออกคำสั่ง ต้องคอยควบคุม กำกับจึงปฏิบัติ

ระดับคุณภาพ 2 ปฏิบัติบ้าง หรือปฏิบัติเฉพาะต่อหน้าผู้ใหญ่ ต้องออกคำสั่งบ้าง

ระดับคุณภาพ 3 ปฏิบัติด้วยตัวเองบ้าง บางครั้งก็ปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อน

ระดับคุณภาพ 4 ปฏิบัติด้วยตัวเอง ด้วยความเต็มใจ เป็นตัวอย่างแก่เพื่อน ๆ ได้

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างการกำหนดระดับคุณภาพ ในส่วนของโรงเรียนก็ควรมี

คณะกรรมการร่วมกันกำหนดระดับคุณภาพและอธิบายรายละเอียดของคุณภาพแต่ละระดับให้ชัดเจนด้วย พฤติกรรมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด พอจะสังเกตได้จากพฤติกรรมเหล่านี้ (กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล การจัดการศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2554, หน้า 15-17)

1. คุณลักษณะด้านความขยัน

- 1.1 ตั้งใจทำงาน/ ทำงานจนกว่างานเสร็จ
- 1.2 เมื่อทำงานไม่ได้ หรือมีปัญหา ก็พยายามหาทางแก้ไขจนทำได้สำเร็จ
- 1.3 เวลาว่างมักทบทวนบทเรียนหรือสิ่งที่เรียนรู้มา
- 1.4 มีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียน ใฝ่รู้
- 1.5 ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม

2. คุณลักษณะด้านความประหยัด

- 2.1 ช่วยดูแลรักษาทรัพย์สิน สิ่งของ ของโรงเรียน และครอบครัว
- 2.2 ใช้อุปกรณ์การเรียน และของใช้ส่วนตัวอย่างประหยัด คู้มค่า
- 2.3 ช่วยประหยัดน้ำ ไฟฟ้า ของโรงเรียน และครอบครัว
- 2.4 ใช้จ่ายเงินทอง เครื่องอุปโภค บริโภค อย่างประหยัดรู้คุณค่า
- 2.5 ไม่ทำลายทรัพย์สิน สิ่งของ ของผู้อื่นหรือส่วนรวม

3. คุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์

- 3.1 ปฏิบัติตนตามระเบียบการสอบ ไม่ลอกการบ้าน
- 3.2 ไม่เอาทรัพย์สิน สิ่งของของผู้อื่น
- 3.3 พูดความจริง ไม่พูดโกหกเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง
- 3.4 ยอมรับสิ่งที่ตนเองกระทำ
- 3.5 รักษาคำพูด

4. คุณลักษณะด้านความมีวินัย

- 4.1 มาโรงเรียนทันเวลา
- 4.2 ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
- 4.3 แต่งกายเรียบร้อย ถูกต้องตามระเบียบ
- 4.4 เข้าแถวรับบริการตามลำดับ
- 4.5 ตั้งขยะลงในถังขยะ

5. คุณลักษณะด้านความสุภาพ

- 5.1 สุภาพ เรียบร้อย มีสัมมาคารวะต่อครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง
- 5.2 รู้จักกาลเทศะ ปฏิบัติตัวเหมาะสมกับวัย
- 5.3 มีมารยาทในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และมีมารยาททางสังคม
- 5.4 ไปลา มาไหว้
- 5.5 พูดจาไพเราะ ไม่ก้าวร้าว

6. คุณลักษณะด้านความสะอาด

- 6.1 แต่งกายสะอาด เรียบร้อย
- 6.2 รักษาความสะอาดของห้องเรียน พื้นที่บริเวณ โรงเรียน และที่อยู่อาศัย

- 6.3 ล้างมือหลังเข้าห้องน้ำ/ ก่อนรับประทานอาหาร
- 6.4 ปฏิบัติตนในการดูแลรักษาสุขภาพกาย สุขภาพจิตของตนเอง
- 6.5 รักษาความสะอาดโต๊ะอาหารและกวาดพื้นโรงอาหารของโรงเรียน

7. คุณลักษณะด้านความสามัคคี

- 7.1 ในการทำงานกลุ่ม ช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่
- 7.2 ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันของเพื่อนในกลุ่ม
- 7.3 ร่วมกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวม
- 7.4 มีความสามัคคีในหมู่คณะ ประนีประนอม ไม่ใช้พฤติกรรมความรุนแรง
- 7.5 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ไม่เอาัดเอาเปรียบ

8. คุณลักษณะด้านความมีน้ำใจ

- 8.1 ช่วยเหลือปฏิบัติภารกิจแทนครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง
- 8.2 ให้ทรัพย์สินของเพื่อส่วนรวมและผู้อื่น
- 8.3 มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก
- 8.4 ให้คำแนะนำเมื่อเพื่อนมีปัญหา
- 8.5 แบ่งปันสิ่งของ/ ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเขาลำบาก

จากการศึกษาแนวคิดคุณธรรม จริยธรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในความรับผิดชอบของเขตพื้นที่นั้น มิได้มีเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้ในวิชาเรียนอย่างเดียว แต่สถานศึกษาควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนด้วยเช่นกัน จึงต้องปรับให้ครูสามารถนำไปใช้ โดยสอดแทรกไว้กับวิชาสอนให้กับนักเรียนทุกราชวิชา เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวนักเรียน และกับส่วนรวมหรือสังคมได้เป็นอย่างดี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในส่วนที่เป็นสังคมใหญ่ที่จะให้โอกาสแก่คนในชุมชน ซึ่งก็คือบุตรหลานเหล่านั้นแสดงศักยภาพของตนเองในการที่จะเติบโตเป็นบุคคลที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่ทั้งของตนเองและของส่วนรวม ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักการศึกษาได้ให้ความหมาย และอธิบายไว้ดังนี้

ออตตาเวย์ (Ottaway, 1962, p. 201) ได้ให้ความหมายว่า การที่สมาชิกของกลุ่มมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการศึกษา ทำความเข้าใจและดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะนำไปสู่ความร่วมมือกันให้บรรลุวัตถุประสงค์

ซัมพ์ซัน และอิงก์สตรอม (Sumption & Engstrom, 1966, pp. 49-55) ให้ความหมายว่า การที่ประชาชนโดยปัจเจกชนและกลุ่มบุคคลให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือ และตัดสินใจ ในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบายและแผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อย่างเป็นทางการ

แฮฟวิกเกอร์ (Havighurst, 1979, pp. 37-39) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องในการบริหารโรงเรียน ทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และ หลักสูตรการเรียนการสอน โดยการตัดสินใจ การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในการบริหาร โรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นับได้ว่า ในการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้ในโรงเรียนนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่จะต้องบรรลุให้สำเร็จร่วมกัน จึงจะต้องมีการกำหนดภารกิจ ที่จะต้องกระทำเพื่อเป็นแนวทางในการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้แล้วต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ในหลายด้าน เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการ สนับสนุน (Program Support) และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน (Clientele Participation) จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมควรที่จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน

กุสตาโว (Gustavo, 1992, p. 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่ กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคล หรือกระบวนการในการ เปลี่ยนแปลงในภาพรวม

สุวัช พานิชวงษ์ (2546, หน้า 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรม กระบวนการ ที่เกิดจากการร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่ม และสังคมที่จะประกอบกิจกรรม หรือปฏิบัติงานร่วมกัน ด้วยความสมัครใจ โดยมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันทุกคน มีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ เสียสละ ลงมือปฏิบัติ และประเมินผลงานร่วมกัน ทุกคนมีส่วนร่วมกันเป็นการสนองความต้องการ ของมนุษย์ก่อให้เกิดการยอมรับและการร่วมมือกันของทุกฝ่าย

ผกา สัตยธรรม (2550, หน้า 276) กล่าวว่า เนื่องจากเยาวชนของชาติยังเป็นเด็ก การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจริยธรรมต่าง ๆ จึงต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย เหมาะสมกับ สภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานของชีวิต ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

กนกวรรณ โจนพร (2553, หน้า 22-24) สรุปทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังที่ เวเบอร์ (Weber, 1920 อ้างถึงใน พิระรัตน์ สนใจธรรม, 2545) กล่าวถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำทางสังคมเป็นเรื่องของการเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนหรือต้องการความเป็นระเบียบในชีวิต และมาสโลว์ (Maslow, 1970) กล่าวว่าความต้องการขั้นพื้นฐาน ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์เกิดการมีส่วนร่วมในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและ อยู่ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงสำคัญ เพราะทำให้ประชาชน ได้รู้เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความเลื่อมใสศรัทธาในโรงเรียนให้มีขึ้นในหมู่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการ สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ อันจะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญ ของการศึกษา และถือว่าเป็นหน้าที่ ของทุกคนที่จะต้องให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ประพนธ์ ปิยาพันธ์, 2547, หน้า 14)

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยจำแนกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977, pp. 7-10) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) คือ การกำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญต่อนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วง เริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบ ของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และ ประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ (Benefits) นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณา ถึงการกระจาย ผลประโยชน์ในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ ทางบวกและผลประโยชน์ทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษ ได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือความคิดเห็น (Views) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectations) จะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร

1. การมีส่วนนั้นเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
2. การจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นไปโดยสมัครใจหรือบังคับ
3. ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น มีดังนี้ คือ 1) มีส่วนร่วมโดยปัจเจกชนหรือกลุ่ม
- 2) มีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม 3) มีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

ระดับการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม โดยจำแนกเป็นแต่ละระดับ ดังต่อไปนี้
 พิระรัตน์ สนใจธรรม (2545, หน้า 9) กล่าวว่า ระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมจำแนกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเท่าเทียม หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ คือ ไม่มีอำนาจตัดสินใจแต่กระทำการตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน คือ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจตัดสินใจเป็นของคนอื่น

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง คือ ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการฟังและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือ อำนาจตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

ถาวร พวงมณี (2547, หน้า 14) อธิบายถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 3 ระดับ ประกอบด้วย

1. ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมสูง คือ ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มปัญหาตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา ปฏิบัติกิจกรรมและประเมินผลกิจกรรมที่ทำ
2. ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง คือ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเพียงบางส่วนของกิจกรรม เช่น ได้รับการบอกเล่าหรือปรึกษาในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของกิจกรรม
3. ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย หรือไม่มีส่วนร่วมเลย คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐจัดกระทำขึ้นประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลย ประชาชนเป็นผู้รับฟังรอรับคำสั่ง และรับบริการเท่านั้น

คอมพ์เบลล์ และแรมเซเยอร์ (Compbell & Ramseyer, n.d. อ้างถึงใน ถาวร พวงมณี, 2547, หน้า 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในโรงเรียนสามารถจัดระดับได้ ดังนี้

1. ระดับไม่มีส่วนร่วมเลย คือ การที่โรงเรียนและชุมชนไม่มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลย ต่างฝ่ายอยู่โรงเรียน ไม่ให้โอกาสแก่ประชาชนที่จะมีส่วนร่วมประชาชนก็ไม่สนใจ ไม่รับรู้ ไม่ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

2. ระดับที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การที่โรงเรียนติดต่อกับประชาชนในชุมชนเป็นบางครั้ง ลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นการรับฟังสิ่งซึ่งโรงเรียนได้แจ้งให้ทราบ

3. ระดับที่มีส่วนร่วมปานกลาง คือ การที่ประชาชนได้รับทราบเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน เพิ่มมากขึ้นและมีคำถามจากประชาชนมาสู่โรงเรียนบ้างเป็นครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่เป็นการรับฟังจากโรงเรียนเป็นฝ่ายเดียว

4. ระดับการมีส่วนร่วมมาก คือ การที่โรงเรียนและชุมชนเริ่มมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน มากขึ้น เป็นการติดต่อทั้งสองฝ่าย มีการคิดหาเหตุผลแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โรงเรียนรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

5. ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การที่โรงเรียนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาาร่วมกันทั้งสองฝ่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนมีส่วนช่วยให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรมจริยธรรมดีขึ้น เพราะทางบ้านสามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ (2550, หน้า 120) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดของมนุษย์ และเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ทำหน้าที่ในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ของบรรดาสมาชิกที่เกิดขึ้นใหม่ในครอบครัว และการให้การศึกษาในครอบครัว อันได้แก่ ทารก และเด็ก และจากการวิจัยพบว่า ยิ่งผู้ปกครองที่สนใจในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของบุตรหลานตนมากเพียงใด เด็กจะเป็นผู้ที่มีระดับคุณธรรม จริยธรรมสูง เป็นบุคคลที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และมีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยสร้างโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มากมายหลายส่วน ดังมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

ถาวร พวงมณี (2547, หน้า 25) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมหรือการดำเนินการมีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. บุคคล ได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. องค์กร ได้แก่ หน่วยงาน สถานศึกษา ชุมชน หมู่บ้าน และสถานที่สำคัญในท้องถิ่น
3. กิจกรรม ได้แก่ งานหรือโครงการกลุ่มกิจกรรมที่ประชาชนจะทำงานร่วมกันในลักษณะ

ริเริ่ม ร่วมค้นหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมในผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล การก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจะต้องมีเครือข่ายในการติดต่อประสานงานกัน โดยจะต้องมีกิจกรรมกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ขนาดของกลุ่มพอเหมาะสมไม่เล็กไม่ใหญ่ จนเกินไป ความสัมพันธ์ของกลุ่มจะต้องไปในทิศทางเดียวกัน ระยะเวลาในการติดต่อต้องมีความต่อเนื่อง ใช้วิธีการติดต่อทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมากมาย ดังต่อไปนี้
ถาวร พวงมณี (2547, หน้า 18-19) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่จะปฏิบัติต่อบุตรหรือนักเรียนในปกครองในทัศนะที่สอดคล้องกัน คือ

1. บิดา มารดา เป็นผู้สร้างความอบอุ่น ความรัก ความมั่นคง และเสริมสร้างกำลังใจให้บุตร และนักเรียนในปกครองเป็นอย่างมาก เป็นต้นว่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบิดา มารดา แนะนำในเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการเรียน สนับสนุนในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถ
2. ถ้าเป็นไปได้ควรเลือกทำเลสำหรับที่อยู่อาศัยในบริเวณที่เงียบสงบปราศจากสิ่งรบกวน และควรจัดหาห้องส่วนตัวให้สมาชิกในครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อให้มีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียนที่บ้านของนักเรียน
3. พยายามให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน เช่น คอยดูแลให้มีเวลาทำงานที่ครูมอบหมายให้อย่างสม่ำเสมอ โดยไม่มอบหมายงานทางบ้านให้แก่เด็กเรียนมากเกินไปจนไม่อาจปลีกเวลาเพื่อทบทวนบทเรียนได้
4. ควรปกครองนักเรียนด้วยความยุติธรรม ไม่บังคับ หรือตามใจมากเกินไป
5. ให้นักเรียนมีเงินสำหรับใช้จ่ายอย่างเพียงพอ และมีเครื่องใช้สำหรับเล่าเรียนครบทุกอย่าง
6. เอาใจใส่ดูแลสุขภาพของนักเรียนเมื่อเจ็บไข้ไม่สบาย ต้องรีบพาไปรักษา
7. หาหนังสือดีมีประโยชน์ให้อ่าน และแนะนำให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีคุณค่า และรู้จักคบหาเพื่อนฝูงที่ดี

ถาวร พวงมณี (2547, หน้า 19) กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาของบุตรหลานของตน (นักเรียน) ดังนี้คือ

1. ผู้ปกครองต้องช่วยกันรับผิดชอบในการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักเรียนร่วมกับทางโรงเรียน ซึ่งทำได้โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำการบ้าน หรือทำการเพาะปลูกที่บ้าน ทั้งนี้ทางบ้านต้องเอาใจใส่ช่วยแนะแนวและคอยกระตุ้นนักเรียนด้วย เพื่อจะได้ทราบแนวการสอนของครูและความสามารถในการเรียนของนักเรียน

2. สนับสนุนการฝึกมารยาทที่นักเรียนได้รับการศึกษาจากโรงเรียน เช่น ฝึกการพูดจาให้สุภาพ การฝึกมารยาทในการรับประทานอาหาร ฯลฯ

3. สนับสนุนร่วมมือกับทางโรงเรียนในการฝึก และเอาใจใส่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของนักเรียน และให้นักเรียนได้ออกกำลังกายตามสมควร

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติที่กำหนดให้ชุมชนหรือบุคคลมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการใด อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อสิ่งที่ได้กระทำนั้น ๆ มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ (ณรงค์ อภิธินัง, 2551, หน้า 1)

1. **ขั้นรับรู้ (Inform)** เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมเข้าถึงการรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ทุกด้านของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสู่ประชาชน เช่นการให้ข่าวสารทางวิทยุชุมชน การกระจายเสียงตามสายในชุมชน ป้ายปิดประกาศ จัดนิทรรศการ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ รวมทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

2. **ขั้นรับฟังความคิดเห็น (Consult)** เป็นกระบวนการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดเพื่อสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสภาพและปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยเปิดเวทีชุมชนให้ประชาชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของชุมชน

3. **ขั้นเกี่ยวข้อง (Involve)** เป็นกระบวนการเวทีชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้วยการออกแบบการจัดการเรียนรู้

4. **ขั้นความร่วมมือ (Collaborate)** เป็นกระบวนการเวทีชุมชนที่ประชาชน องค์กรในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมตัดสินใจ และร่วมเรียนรู้ร่วมกัน

5. **ขั้นประเมินผล (Evaluate)** เป็นขั้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทในระดับสูงสุด คือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมในโครงการ หรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยการร่วมประเมินผลการปฏิบัติตามโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การที่บุคคลที่มีคุณลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกันนั้น มีความเกี่ยวเนื่องมาจากสถาบันครอบครัว ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เด็กสามารถเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากคนรอบข้าง ในครอบครัวลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สถานภาพของครอบครัว อาชีพของครอบครัว ฯลฯ มีบทบาทต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ตัวจักรสำคัญของสถาบันนี้ ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นพ่อ แม่ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนมีประโยชน์มาก กล่าวคือ โรงเรียนจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาตรงตามความต้องการของชุมชน ชุมชนเข้าใจแนวทางการบริหารของโรงเรียน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน ทำให้นักเรียนเป็นของชุมชน ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ที่ใช้ในครั้งนี้ครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะตัวแปรบางตัวที่คาดว่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนปากช่องพิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยมีตัวแปร ดังนี้ คือ เพศ อาชีพ และวุฒิการศึกษา ดังนี้

1. เพศ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของทิพย์วรรณ กาญจนมณี (2549) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการเข้ารับการบำบัดรักษาวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดของศูนย์เกิดใหม่ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปกครอง จำแนกตามเพศ ที่ต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมต่อการเข้ารับการบำบัดรักษาของวัยรุ่นแตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสรินญา ชัยนุรัตน์ (2554) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน สังกัดเทศบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า เพศเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ผู้วิจัยจึงเลือกปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามเพศ มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

2. อาชีพ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่เลือกเข้ามาศึกษา จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาชีพมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของประยูร จันทร์เดช (2549) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพัทยารุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีอาชีพต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทรา รุ่งฟ้า (2550) การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาลศรีวัฒนาวิทยา อำเภอดอนนาค จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า อาชีพต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า อาชีพเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ผู้วิจัยจึงเลือกปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามอาชีพ ซึ่งข้อค้นพบ อาจจะมีผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

3. วุฒิการศึกษา หมายถึง เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่เลือกเข้ามาศึกษา จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า วุฒิการศึกษา มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของประยูร จันทร์เดช (2549) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพัทยารุโณทัย สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทรา รุ่งฟ้า (2550) การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาลศรีวัฒนาวิทยา อำเภอดอนนาค จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า วุฒิการศึกษาต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของอับเดล ฮาดิ (Abdel-Hady, 1990, p. 3209-A) ได้ทำการวิจัยรูปแบบความคิดสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนของรัฐในประเทศอียิปต์ ผลการวิจัยพบว่า เจตคติของผู้ปกครอง มีผลแตกต่างตามวุฒิการศึกษา ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า วุฒิการศึกษา เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ผู้วิจัยจึงเลือกปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามวุฒิการศึกษา ซึ่งข้อค้นพบ อาจจะมีผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

บวร ชีรฤทธิ์เฉลิม (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาท้องถิ่น ศึกษากรณีเฉพาะ โรงเรียนเทศบาลตำบลสุโหงโกลก จังหวัดนราธิวาส พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการติดต่อกับโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย และค่อนข้างน้อย ตามลำดับ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์กับผู้บริหารค่อนข้างน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวม อยู่ระดับค่อนข้างน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงที่สุด คือ ด้านการดำเนินกิจกรรม รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุน ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการวางแผน ตามลำดับ โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการติดต่อกับโรงเรียน ความรู้ความเข้าใจการจัดการศึกษาและความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ของผู้ปกครอง และปัญหาอุปสรรคของผู้ปกครองนักเรียนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย ไม่มีเวลาเนื่องจากการประกอบอาชีพและความสัมพันธ์กับผู้บริหาร

ประสาร แสงเพชร (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจำแนกตามระดับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 และช่วงชั้นที่ 3-4 และศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหามาร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของครู ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของครู ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามระดับช่วงชั้นที่ 1-2 และช่วงชั้นที่ 3-4 ไม่แตกต่างกัน สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาในการจัดทำรายงานประจำปี คือ ขาดข้อมูลสารสนเทศในการจัดทำรายงานประจำปี แก้ไขโดยการจัดให้มีการรวบรวมผลการประเมินคุณภาพการศึกษา

จิณฉัตร ปะโคทั้ง (2549) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นมีอยู่ 5 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การมีส่วนร่วมแบบเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน 4) การมีส่วนร่วมในการระดมทุน และ 5) การมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยทั้ง 5 กลุ่ม มีความเกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน และยังพบว่า มีรูปแบบที่เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น 5 ประการ คือ 1) การระดมความคิด 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมลงมือทำ 4) การร่วมติดตามประเมินผล 5) การรับประโยชน์ร่วมกัน ส่วนเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเงื่อนไขที่ส่งเสริมและสนับสนุนอยู่ 5 ประการ คือ 1) การมีผู้นำทางศาสนาให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการศึกษา 2) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนอย่างจริงจัง 3) การมีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชนหลายกลุ่ม 4) คณะครูมีความสามัคคีและร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 5) ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของคณะครูและชุมชน ส่วนเงื่อนไขการมีส่วนร่วมน้อยของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามี 2 ประการ คือ 1) ชุมชนขาดความรู้เรื่องการดำเนินการของโรงเรียนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับระบบราชการ

จันทร์ รุ่งฟ้า (2550) การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาลศรีวัฒนาวิทยา อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาลศรีวัฒนาวิทยา อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามอาชีพ และวุฒิการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านวิชาการของผู้ปกครองนักเรียน จำแนกตามสถานภาพ ด้านอาชีพ และระดับการศึกษา โดยรวม และรายด้านการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทัศนีย์ แสงอรุณ (2550) การมีส่วนร่วมและแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียน ถึงอำเภอเกาะช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด จำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนและสถานภาพของสมาชิกในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งศึกษาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการมีส่วนร่วม

และแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียน กิ่งอำเภอเกาะช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียน จำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนเกาะช้าง และโรงเรียนเกาะช้างใต้ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียน กิ่งอำเภอเกาะช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มีส่วนร่วมจัดทำแผนจัดตั้งงบประมาณ รวมทั้งการติดตาม ควบคุมกับการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนการใช้จ่าย ร่วมเป็นคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน และพิจารณาเห็นชอบกับโครงการที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติการประจำปี

ณรงค์ อภิธินัง (2551) แนวทางการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การดำเนินการวิจัย มี 2 ขั้นตอน ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแนวทางการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นรับรู้ (Inform) เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมเข้าถึงการรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ทุกด้านของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้ประชาชน เช่น การให้ข่าวสารทางวิทยุชุมชน การกระจายเสียงตามสายในชุมชน ป้ายปิดประกาศ จัดนิทรรศการ การให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ รวมทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จากคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อาสาสมัคร กศน. ผู้ชาวบ้าน และชาวบ้าน ผู้ชาวบ้าน ในลักษณะปากต่อปาก ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ราชการให้โอกาสประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม 2) ขั้นรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดเพื่อสะท้อนข้อมูล ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับสภาพและปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยเปิดเวทีชุมชนให้ประชาชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาของชุมชน 3) ขั้นเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นกระบวนการเวทีชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาด้วยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ กศน. ในรูปแบบแม่จัน โมเดล เพื่อนำไปใช้ในการจัดการศึกษา กศน. ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้แก่ประชาชน 4) ขั้นความร่วมมือ (Collaborate) เป็นกระบวนการเวทีชุมชนที่ประชาชน องค์การในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมตัดสินใจออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ออกแบบ และร่วมเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตของชาวนาที่เดือดร้อน เรียนรู้หลักสูตรเรียนรู้การทำนาที่ลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิตข้าวด้วยเกษตรอินทรีย์ ร่วมเรียนรู้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็น

ภาคีเครือข่าย ร่วมสร้างผลิตภัณฑ์ของตนเองโดยไม่พึ่งพาโรงสีข้าว แต่ระดมทรัพยากรชุมชน สร้างโรงสีชุมชน และเรียนรู้การกำหนดราคาข้าวขึ้นเองโดยเปิดตลาดชุมชนข้าวกล้องอินทรีย์เป็น ผลิตภัณฑ์ OTOP ของชุมชน เช่น ที่บ้านแม่คำ ได้รวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจข้าวกล้องอินทรีย์ ชุมชน 5) ขั้นเสริมอำนาจประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ทำให้ประชาชนมีบทบาทในระดับสูงสุด คือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมคุณภาพจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้วยการ ให้คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมประเมินคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพ การศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้นำแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไปทดลองใช้โดยนำไปปฏิบัติจริงในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 6 แห่ง และ 1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง ตลอดภาคเรียน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551

งานวิจัยในต่างประเทศ

บาร์นส์ (Barnes, 1995, p. 3152-A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยอุดมคติแล้ว ผู้ปกครองต้องการมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริง ๆ การมีส่วนร่วมของพวกเขา จะไม่เป็นไปตามอุดมคติดังกล่าว และได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนที่บ้านด้วย การศึกษาครั้งนี้ให้หลักฐานเพิ่มเติมว่าบิดามารดาชาวอเมริกัน อัฟริกันเห็น คุณค่าของการศึกษา และเห็นว่าโรงเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงความคาดหวังด้านการศึกษาและ วัฒนธรรมของผู้ปกครองด้วย

สมิท (Smith, 1971, p. 2337-A) ได้ศึกษาวิจัยบทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการ วางแผนและการพัฒนาของมหาลัย มลรัฐมิชิแกน พบว่า สมาชิกของคณะกรรมการศึกษาผู้บริหาร โรงเรียนและประชาชนมีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ อันจะเกิดให้ ผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวโดยคณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมรู้เห็นคณะกรรมการ สถานศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่าเดิม หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ฟอสเตอร์ (Foster, 1993, Abstracts) ได้ศึกษาประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามามี ส่วนเกี่ยวข้อง ผลต่ออัตราการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผลการวิจัยระบุว่าผู้ปกครอง

ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ โรงเรียนแยกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ปกครองที่เข้ามาในโรงเรียนและอาสาทำงานต่าง ๆ ในโรงเรียนหรือเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมสภาที่ปรึกษาของโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองประเภทนี้จะมีผลต่อนักเรียนในทางอ้อมและผู้ปกครองประเภทที่สองเป็นประเภทที่ส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยการช่วยนักเรียนทำการบ้านหรือช่วยทำโครงการให้กับนักเรียน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์หาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนปากช่องพิทยาคม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ว่ามีมากน้อยเพียงใดซึ่งในการศึกษาประเด็นนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคล ว่ามีผลอย่างไรต่อระดับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ใน 8 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ อย่างไรก็ตาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ต่อไป